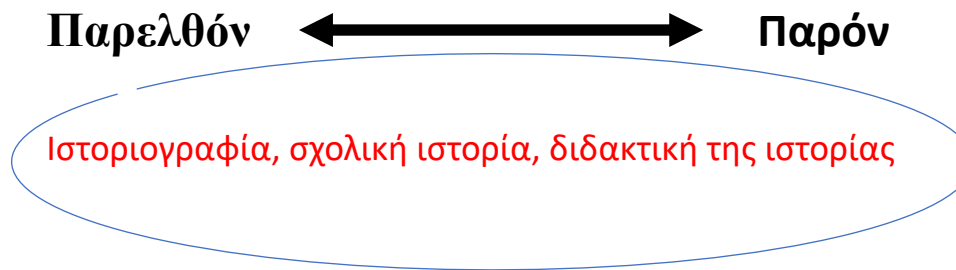

Παιδαγωγική: Ειδική Διδακτική των Αρχαιογνωστικών Μαθημάτων

Συνάντηση 1: Το παρελθόν ως τόπος ερμηνείας και διαλεκτικής με το παρόν: Όροι, ορισμοί για το σακίδιο και το ταξίδι ξεκινά

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και πολιτισμικών Σπουδών-Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας & Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών

Διδάσκων: Δημήτρης Δημητριάδης

➤ Άξονες Πρώτης Συνάντησης

- Ορολογία-Διαστάσεις της ιστορίας (ιστοριογραφία, σχολική ιστορία, διδακτική της ιστορίας)
- Διδακτική της ιστορίας στο πλαίσιο της γενικής και ειδικής παιδαγωγικής (δύο διαστάσεις οργάνωσης των συναντήσεων)
- Βασικοί στόχοι της σχολικής ιστορίας με βάση τις σύγχρονες εξελίξεις της ιστοριογραφίας και της διδακτικής της ιστορίας
- Συνοπτική παρουσίαση θεματικών ανά συνάντηση (θεωρία (δύο διδακτικές ώρες) και εφαρμογή (μία διδακτική ώρα))
- Το «παρελθόν» ως όχι αθώος τόπος συνάντησης των αρχαιογνωστικών μαθημάτων
- Εμπέδωση, αναθεώρηση, μελέτη κειμένων που συσχετίζονται με τα θέματα που συζητήθηκαν , απάντηση σε ερωτήσεις και διάλογος.

➤ **Ορισμοί για την Ιστορία: Από την ιστοριογραφία στη σχολική ιστορία και στη διδακτική της ιστορίας**

A. Ιστορία των ιστορικών: Η ιστοριογραφία ως «επιστήμη αναφοράς» της σχολικής ιστορίας και της διδακτικής της ιστορίας. Αναφέρεται στη δουλειά του ιστορικού, στην ιστορική μεθοδολογία, στον ιστορικό λόγο ως λόγο καταγραφής της ιστορικής γνώσης, αλλά και στο σύνολο των ερευνών από τους ιστορικούς για κάποιο αντικείμενο ή για κάποιο θέμα (τι πράττουν οι άνθρωποι, πως η δράση τους μεταβάλλεται στον χρόνο και τι είναι ειδικό και τι μοναδικό)

B. Ιστορία της ιστοριογραφίας: Είναι η συνιστώσα της ιστορικής έρευνας που εξετάζει την περιγραφή, την κατανόηση και την ερμηνεία των αναδιατάξεων στην ιστοριογραφία μέσα από το εκάστοτε επιστημολογικό παράδειγμα το οποίο διαδραματίζεται σε κάθε κοινωνία και εποχή, το οποίο επικρατεί ή υποχωρεί και προσδιορίζει τους επιστημονικούς κανόνες, τις πρακτικές για την ανεύρεση της ιστορικής γνώσης, το ευρύτερο πλαίσιο στο οποίο λαμβάνουν χώρα αυτές οι πρακτικές και το είδος των ερωτήσεων που προκύπτουν. Ενδιαφέρεται και αναδεικνύει τον θεσμικό και τον ιδεολογικό ρόλο, όχι μόνο της επιστημονικής κοινότητας των ιστορικών αλλά και της ίδια της ιστορικής γνώσης, σε κάθε πλαίσιο αναδεικνύοντας την εξέλιξη της ιστορικής σκέψης μέσα από τα διαδοχικά επιστημολογικά παραδείγματα.

Γ. Σχολική Ιστορία: Η ένταξη της «ιστορίας των ιστορικών» στο σχολείο λειτουργώντας ως φορέας των πορισμάτων της ιστορικής επιστήμης ως προς τους στόχους, το περιεχόμενο και τους μεθόδους έρευνας ως μέρος της δημόσιας ιστορίας διαμορφώνοντας και μέσα από τον επίσημο θεσμό της δημόσιας εκπαίδευσης την επίσημη, θεσμική εκδοχή της ιστορίας, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της ιστορικής συνείδησης, στον τρόπο αντίληψης της χρονικής διάστασης της ανθρώπινης/ταυτότητας, υποκειμενικότητας, διαμορφώνοντας την κοινωνική ταυτότητα ως μέρος της προσωπικής ταυτότητας μέσα από τη συλλογική μνήμη.

➤ Πως η «ακαδημαϊκή» ιστορική γνώση μετατρέπεται σε «σχολική» ιστορική γνώση

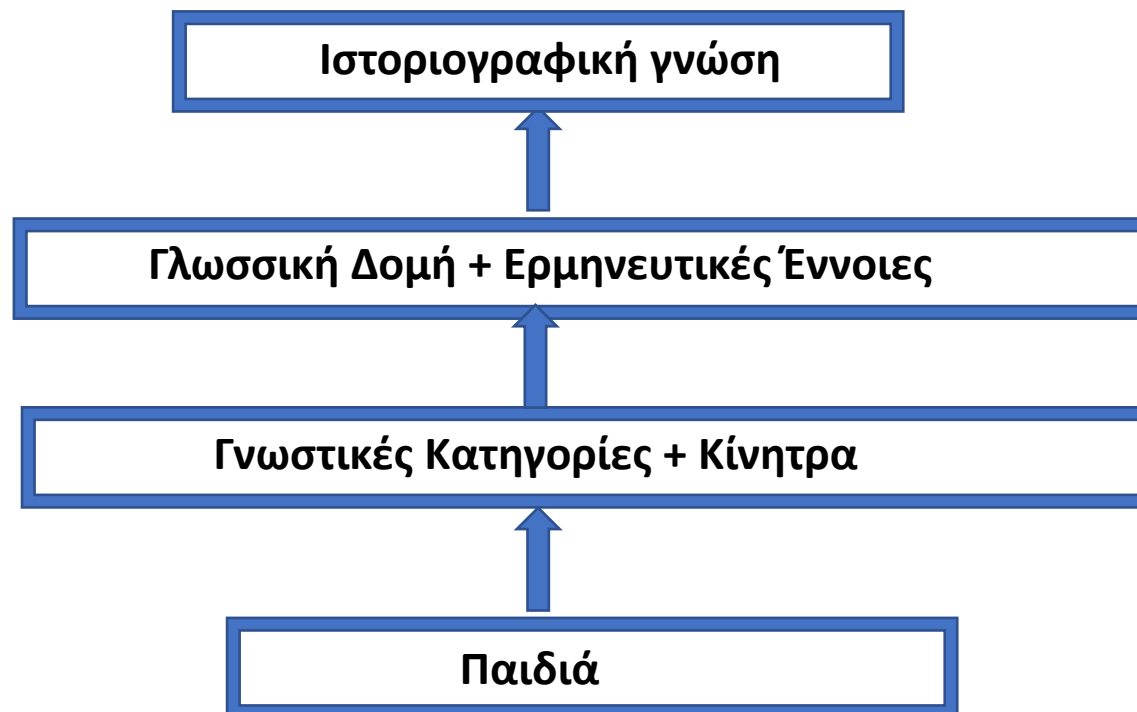
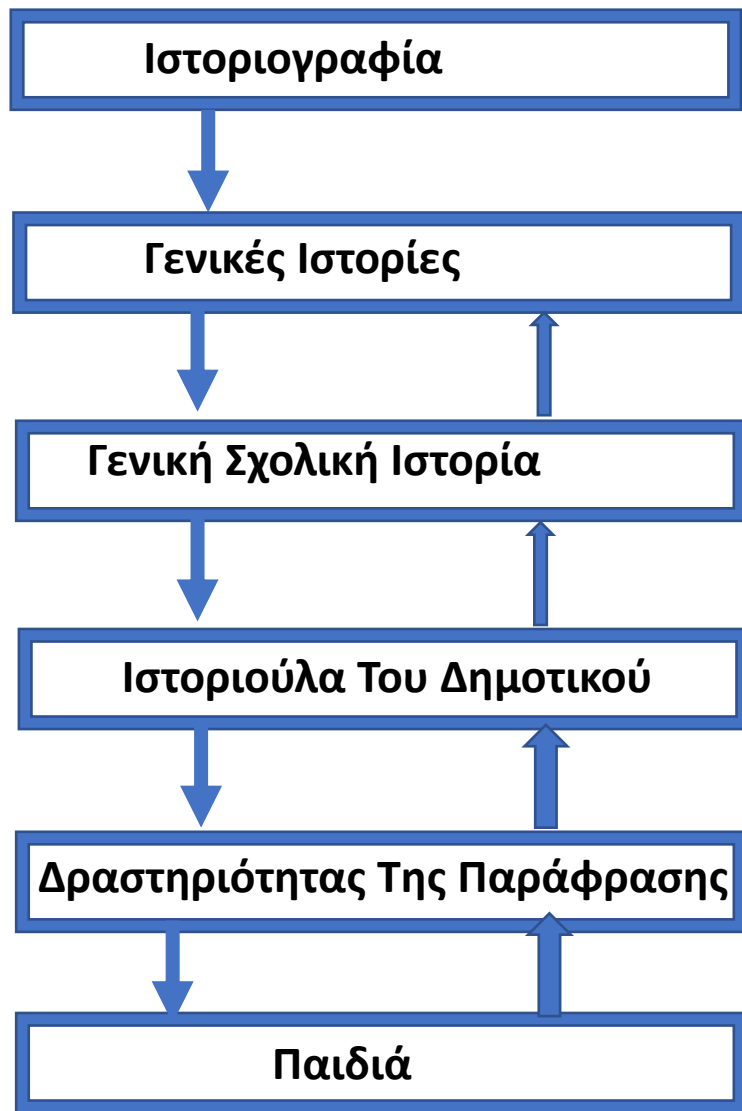
- Η ακαδημαϊκή γνώση για να κοινωνικοποιηθεί ως «αναγνώσιμη» από τους εκπαιδευόμενους υφίσταται σειρά μετασχηματισμών ώστε να αναπλαισιωθεί στη σχολική τάξη, έχοντας ως σημείο αναφοράς και «νομιμοποίησης» την ιστοριογραφία, λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά των μαθητών (προ υπάρχουσες γνώσεις, ηλικία) ώστε να υπάρχει προσβασιμότητα στην ιστορική γνώση, αναπτύσσοντας ιστορική σκέψη.
- **Διδακτική Μετατόπιση:** Οι μεταβολές που υφίσταται η επιστημονική γνώση για να γίνει διδασκαλία και μάθηση. Η καριέρα της έννοιας ξεκινάει από τη διδακτική των μαθηματικών με τη δημοσίευση του βιβλίου του Chevallard (1985) με τίτλο «*Η διδακτική μετατόπιση. Από την ακαδημαϊκή γνώση στη σχολική γνώση*» και εστίαζε στους μετασχηματισμούς των μαθηματικών θεωριών για να γίνει σχολική γνώση στα αναλυτικά προγράμματα (φανερά και κρυφά) στα εγχειρίδια και στη σχολική τάξη.
- **Κείμενο γνώσης και εξωτερική μετατόπιση:** Η γνώση που προκύπτει από τις περικοπές των θεμάτων, τα οποία δε γίνονται αντικείμενα ευρείας αποδοχής, τις λογοκρισίες και τις προσθήκες, οι οποίες επιβάλλονται σε συγκεκριμένες ιστορικές συγκυρίες, ως εξωτερική μετατόπιση σηματοδοτώντας πως και γιατί τα Αναλυτικά Προγράμματα και τα εγχειρίδια αναθεωρούνται με βάση νέες γνώσεις, κοινωνικές πρακτικές, αξίες και με βάση τις αντιλήψεις όσων στελεχώνουν τους εκπαιδευτικούς θεσμούς του κράτους και αποφασίζουν τις επιλογές για την εκπαίδευση, υπολογίζοντας την ιδεολογία ως πίεση που ασκεί η κοινωνία των πολιτών στη διαμόρφωσή τους. Η νοόσφαιρα από την οποία συντελείται η εξωτερική μετατόπιση και η απόσταση του κειμένου γνώσης από την επιστήμη αναφοράς που είναι η ιστοριογραφία ταυτίζεται με τους συγγραφείς των εγχειριδίων και των Αναλυτικών Προγραμμάτων, τους καινοτόμους της επιστήμης και τους ειδικούς της διδακτικής.

Το κείμενο γνώσης προκύπτει από διαπραγματεύσεις και συγκρούσεις ως συμβολική πόλεμοι στο ιστορικό παρελθόν καθορίζοντας υπό το πρίσμα της ιστοριογραφίας ως πραγματικό.

- Αυτή η μετατόπιση του κειμένου γνώσης από την ιστοριογραφία ως αντικείμενο μάθησης στο σχολείο ακολουθεί διαφορετικούς μετασχηματισμούς όπως η κατάτμηση της γνώσης σε πεδία και τομείς, η αποπροσωποποίηση της γνώσης από τα πρόσωπα και τις συνθήκες που δημιουργούνται, ο προγραμματισμός της γνώσης με βάση τις δυσκολίες πρόσληψης της γνώσης, η διαφήμιση μέσω της ένταξης στα Αναλυτικά προγράμματα που μετατρέπεται σε πρόθεση για εκπαίδευση και ο έλεγχος που ταυτίζεται με την αξιολόγηση της γνώσης.

➤ **Κίνδυνος μεταφοράς του ιστορικού λόγου ως «ιστοριούλα» στη σχολική εκπαίδευση**

- Κίνδυνος αναγωγής του ιστορικού λόγου σε «ιστοριούλα» μέσω της ταύτισης της δεξιότητας κατανόησης του ιστορικού λόγου με την ανάγνωση, παραφράζοντας το ιστοριογραφικό κείμενο σε ένα οποιοδήποτε γλωσσικό κείμενο.
- Μη καλλιέργεια δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες για την κατανόηση του ιστορικού κειμένου όπως η κατανόηση πρωτογενών ιστορικών εννοιών, η ερμηνεία και η σύνδεση με συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο
- Μη καλλιέργεια δεξιότητας οργάνωσης του περιεχομένου με βάση γνωστικές κατηγορίες που συμπίπτουν με την κατανόηση δευτερογενών εννοιών όπως έννοιες που συνδέονται με τον ιστορικό χρόνο και τη χρονολόγηση (συνέχεια, αλλαγή, διάρκεια) και τη δόμηση του ιστορικού λόγου μέσω νοητικών σχημάτων που παραπέμπουν στις δευτερογενείς ιστορικές έννοιες
- Ο Ivo Mattozzi εκφράζει τον προβληματισμό του στο σύγγραμμά του με τίτλο «εκπαιδύοντας αναγνώστες ιστορίας» για την μετατροπή της ιστορικής γνώσης και του ιστορικού λόγου σε ιστοριούλα, ειδικά στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, διότι δεν εξασκούν τα παιδιά στην κατανόηση και χρήση εννοιών μέσω καλλιέργειας αντίστοιχων δεξιοτήτων ώστε να κατανοήσουν την ιδιαιτερότητα της γνώσης που έχει ιστοριογραφική σημασία (β. σχήμα 1 & σχήμα 2).

Πηγή:Mattozzi, I. (2006a). *Εκπαιδύοντας Αναγνώστες Ιστορίας*. (επιμ. Θ. Κάββουρα, μτφρ. Π. Σκόνδρας) (σ.σ. 16 & 20). Αθήνα: Μεταίχμιο. (το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2003)

➤ **Η διδακτική της ιστορίας ως ειδική διδακτική στον κλάδο της εφαρμοσμένης παιδαγωγικής**

- Τόπος συνάντησης της σχολικής ιστοριογραφίας και της διδακτικής πρακτικής.
- Η διδασκαλία της ιστορίας τόσο στο πλαίσιο της γενικής διδακτικής όσο και της ειδικής διδακτικής
- **Γενική διδακτική:** κλάδος της εφαρμοσμένης παιδαγωγικής ο οποίος ερευνά τη διδασκαλία και της μάθηση, όλων των μαθημάτων, όλων των βαθμίδων και των σχολικών τύπων εκπαίδευσης, σε τρεις βασικές διαστάσεις , αξιοποιώντας τα ερευνητικά πορίσματα της θεωρητικής και πειραματικής παιδαγωγικής μέσω της διδακτικής πράξης,
- **Γιατί (σκοπούς διδασκαλίας):** Καλλιέργεια γνώσεων, εννοιών, δεξιοτήτων και στάσεων. Γνωστικοί και κοινωνικό-συναισθηματικοί στόχοι με βάση την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών με βάση τις ανάγκες τους κι τις σύγχρονες παιδαγωγικές προκλήσεις (περιβαλλοντική εκπαίδευση, συμπερίληψη, διαπολιτισμική εκπαίδευση, εκπαίδευση και παγκόσμια ειρήνη), τρόποι αξιολόγησης
- **Τι (επιλογή & διάταξη ύλης):** Αναλυτικά προγράμματα, επιλογή διδακτέας ύλης, διάταξη και περιεχόμενο
- **Πως (μεθοδολογία διδασκαλίας):** Μεθοδολογία διδασκαλίας (δασκαλοκεντρική, μαθητοκεντρική), δίπολο της σχέσης μαθητή και δασκάλου, μάθηση ως διάλογος ανάμεσα στους μαθητές και τις διαφορετικές τους ανάγκες, ταυτότητες καθώς και τους διαφορετικούς τρόπους μάθησης και στον εκπαιδευτικό ο οποίος διαμορφώνει μία επαγγελματική ταυτότητα που ανταποκρίνεται στις σύγχρονες προκλήσεις

➤ Τρεις άξονες δόμησης των συναντήσεων

- **Θέματα γενικής διδακτικής:** Αναλυτικά προγράμματα, σχολικά εγχειρίδια, κοινωνικοσυναισθηματική στόχοι, σύγχρονες παιδαγωγικές προσκλήσεις, διδακτικό σενάριο, σχέδιο μαθήματος, θεωρητικά μοντέλα διδασκαλίας και μάθησης, κοινωνιομετρία της σχολικής τάξης, αξιολόγηση, διδακτική μεθοδολογία
- **Θέματα ειδικής διδακτικής αρχαιογνωστικών μαθημάτων:** Εξέλιξη της ιστοριογραφίας σε διαφορετικές περιόδους και πλαίσια, ιστορική σκέψη και ιστορική συνείδηση, μεθοδολογία, περιεχόμενο και ειδικά χαρακτηριστικά της ιστορικής σκέψης, καλλιέργεια εννοιών, στάσεων και δεξιοτήτων, ιδιαίτερη φύση της ιστορικής γνώσης (δηλωτική, εννοιολογική, διαδικαστική) ένταξη ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας και νέες τεχνολογίες στη διδασκαλία της ιστορίας, αλλαγή στον τρόπο διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών με έμφαση τη διδασκαλία από μετάφραση, κατανόηση τρόπου εξέλιξης της γλώσσα, λογοτεχνική στροφή δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση όχι στη διαδικασία της μετάφρασης αλλά στην ερμηνεία ξεκινώντας από την νεοελληνική προς την αρχαία ελληνική
- **Εμπέδωση, εργαστήριο:** μελέτη κειμένων σχετικά em το θέμα, ομαδική παρουσίαση θεωρίας, εργασία πάνω σε ιστορικές πηγές, σχέδια διδασκαλίας για τη διδασκαλία ιστορίας και αρχαίων ελληνικών, βιωματικά εργαστήρια, ξεναγήσεις σε ψηφιακά μουσεία, διαθεματικότητα και case studies (Μύρτις), σύνδεση ύλης της ιστορίας em τη δημόσια ιστορία και αρχαιολογία, δημιουργικοί τρόποι αξιολόγησης των μαθητών (κουίζ, επιτραπέζια παιχνίδια, videogames)

- **Ειδική Διδακτική:** Ενδιαφέρεται για τη διδακτική πράξη συγκεκριμένων μαθημάτων ή ειδών σχολείων ή σχολικών βαθμίδων.

➤ Διδακτική της Ιστορίας

- Διεπιστημονικός κλάδος ο οποίος έχει ως επιστήμη αναφοράς την ιστοριογραφία ενώ βρίσκεται σε συνάρτηση με τις επιστήμες της Παιδαγωγικής, της γνωστικής και της κοινωνικής ψυχολογίας και της Κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης. Παρουσιάζεται ως ερευνητικά τεκμηριωμένο πεδίο τη δεκαετία του '80 με το αντικείμενο της διδασκαλίας και της μάθησης της ιστορίας. Συγκεκριμένα εστιάζει στην ενεργοποίηση διαδικασιών των μαθητών μέσω ανάλογων πρακτικών, μεθοδολογιών και διδακτικών ενεργειών με στόχο την καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης και αντίστοιχων αναγκαίων δεξιοτήτων των μαθητών με στόχο τη σύνδεση τους με την ιστορική γνώση, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της και τα περιεχόμενα της, διαμορφώνοντας την ιστορική συνείδηση και την ιστορική διάσταση της ατομικής και κοινωνικής τους ταυτότητας.

➤ **Βασικοί στόχοι και αλλαγές της νεότερης μορφής της διδακτικής της ιστορίας βάσει των αντίστοιχων εξελίξεων στις επιστήμες της παιδαγωγικής και της ιστοριογραφίας**

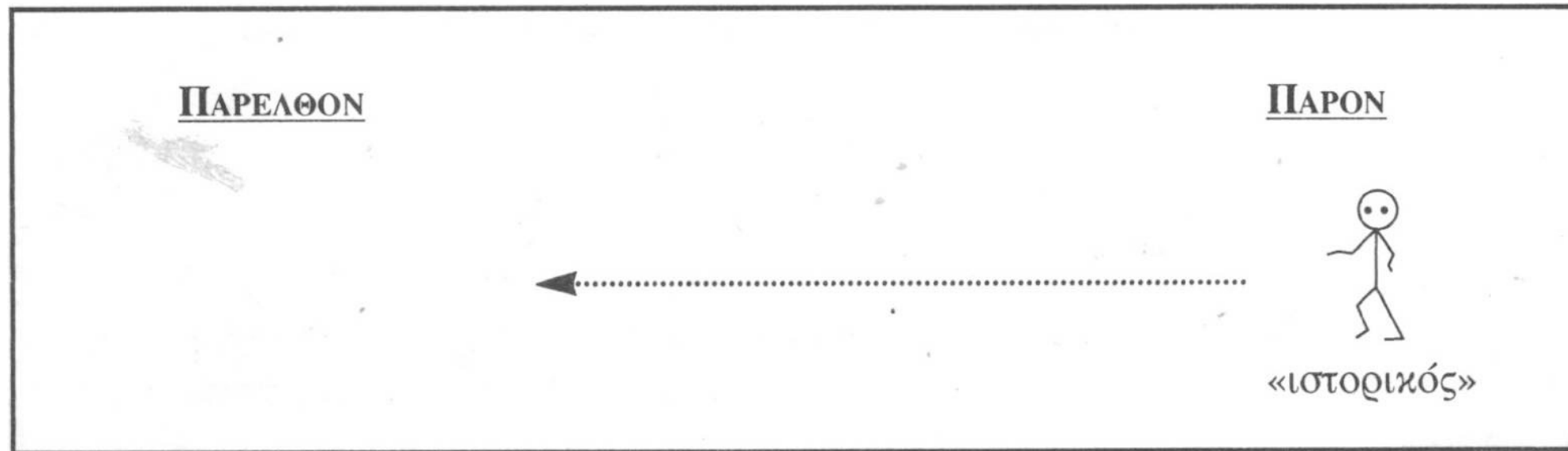
- Τη μετάβαση από μία γεγονυτολογικά και χρονικά οργανωμένη ιστορία η οποία επικεντρώνεται κυρίως στα πολιτικά και στα στρατιωτικά γεγονότα σε μια ιστορία θεματική που αναφέρεται σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής όπως καθημερινότητα, τέχνη, ιστορία των απλών ανθρώπων
- Την μετάβαση από τη στείρα απομνημόνευση των ιστορικών γεγονότων και τις ιστορικές γνώσεις που έχουν να κάνουν με το τι στην απόκτηση δεξιοτήτων που έχουν να κάνουν με το πώς, τη μετάβαση από τη δηλωτική στη διαδικαστική γνώση.
- Την απόκτηση δεξιοτήτων που εξοικειώνει του μαθητές με την ιστορία των ιστορικών όπως η χρήση, η αξιοποίηση και η ερμηνεία διαφορετικών πηγών που μπορούν εν δυνάμει να λειτουργήσουν ως ιστορικές μαρτυρίες (αφηγήσεις, αντικείμενα ή τεκμήρια, φωτογραφικά ή ηχητικά τεκμήρια, έργα τέχνης).
- Την κατανόηση ιστορικών εννοιών (πρωτογενών και δευτερογενών εννοιών)
- Την ανάδειξη μιας ιστορίας των πολιτισμών και των ανθρώπινων κοινωνιών και στη μη εμμονή σε μια εθνοκεντρική ή προσωποκεντρική χρήση της ιστορίας
- Στην ανάπτυξη ενεργητικών μεθόδων και στην ένταξη νέων τεχνολογιών στη διδασκαλία της ιστορίας που εμπλέκουν τους μαθητές στη διαδικασία της μάθησης (δημιουργία βίντεο,)
- Στη σύνδεση της ιστορίας με το παρόν των μαθητών (επισκέψεις σε μουσεία ή μνημεία, δεξιότητες που χρησιμοποιούνται στην καθημερινότητα, οικογενειακή ιστορία)

➤ Παρελθόν-Κοινός τόπος των αρχαιογνωστικών μαθημάτων

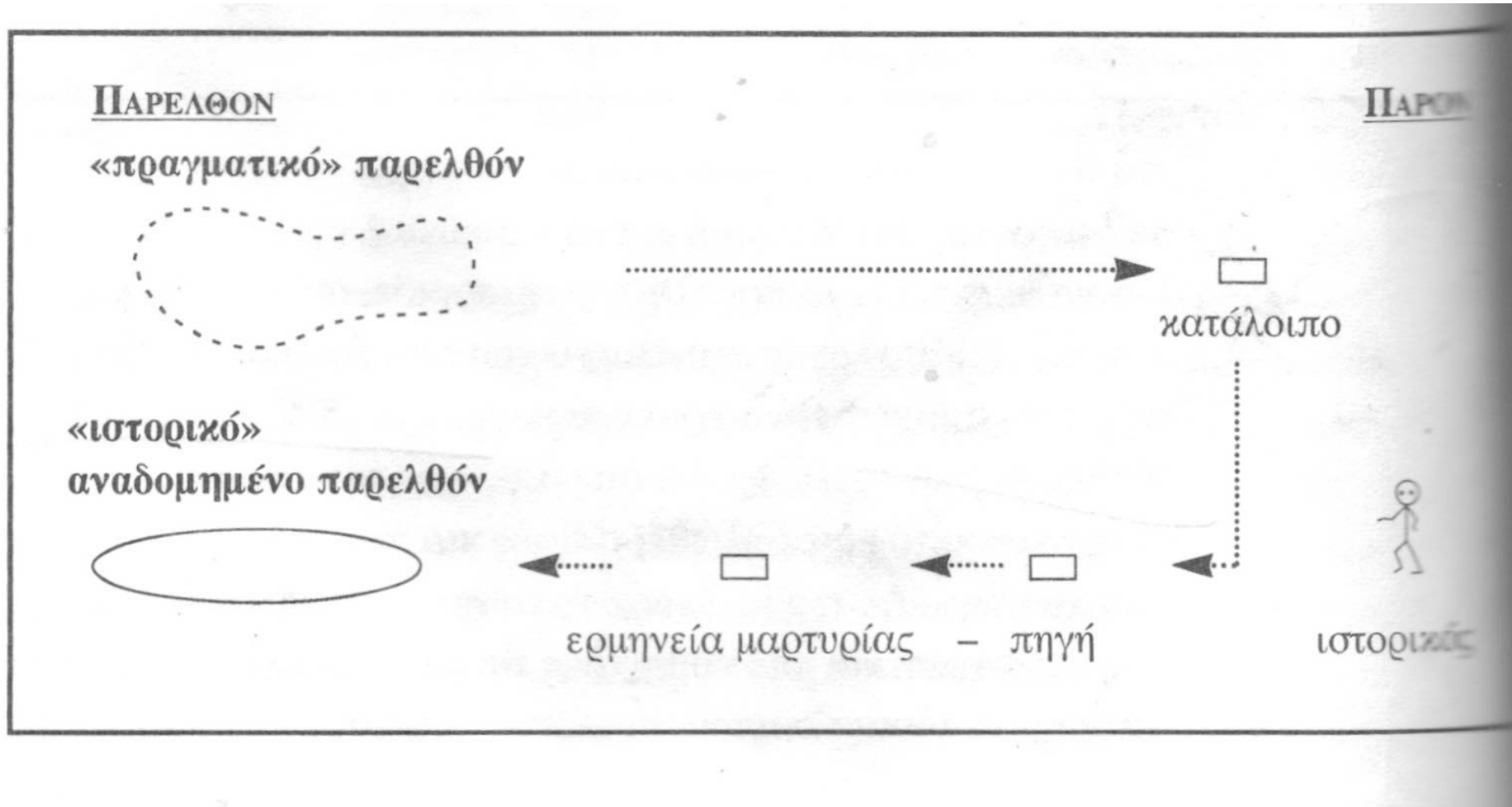
Πηγή: Νάκου, Ε. (2000). *Τα παιδιά και η Ιστορία: Ιστορική σκέψη, γνώση και ερμηνεία*. Αθήνα: Μεταίχμιο)

- Εννέα σημεία στην προσέγγιση και ερμηνεία του παρελθόντος ως διαδικασία διαλεκτικής με το παρόν στα πλαίσια της χρήσης και της ερμηνείας των ιστορικών πηγών ως μαρτυρίες

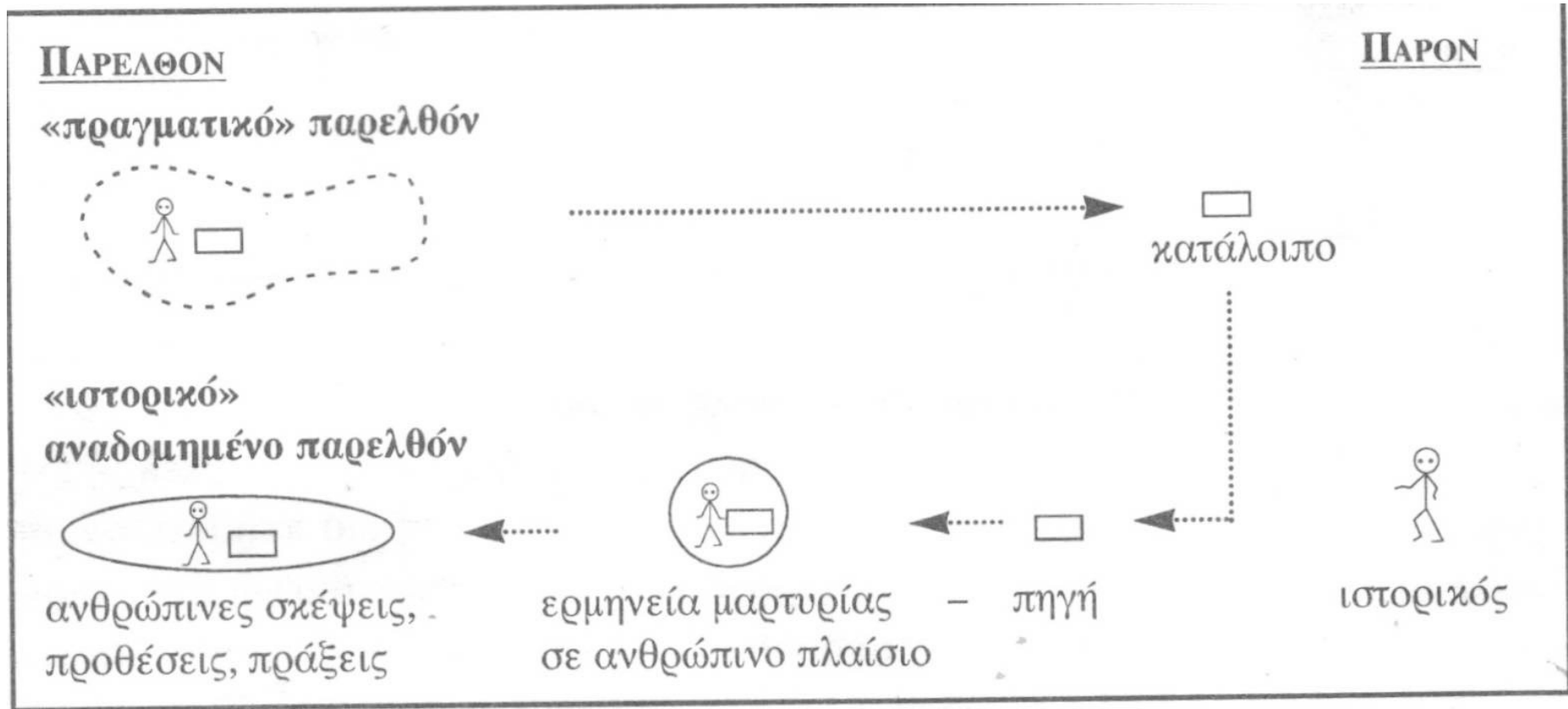
1. Προσέγγιση του παρελθόντος ξεκινώντας από το παρόν του ιστορικού

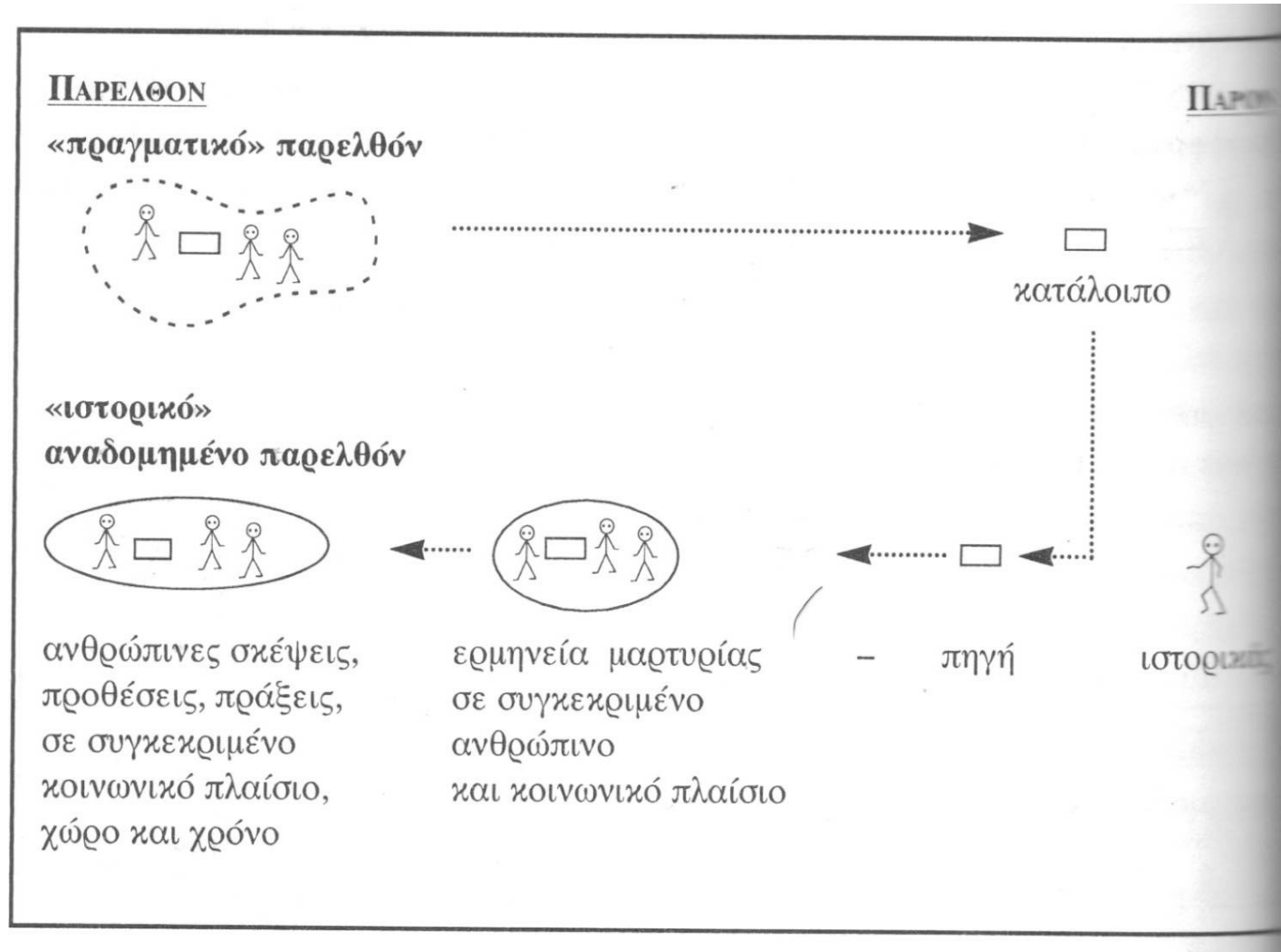
2. Χρήση της πηγής ως μαρτυρία για την αναδόμηση του παρελθόντος ως ιστορικό και όχι ως πραγματικό παρελθόν

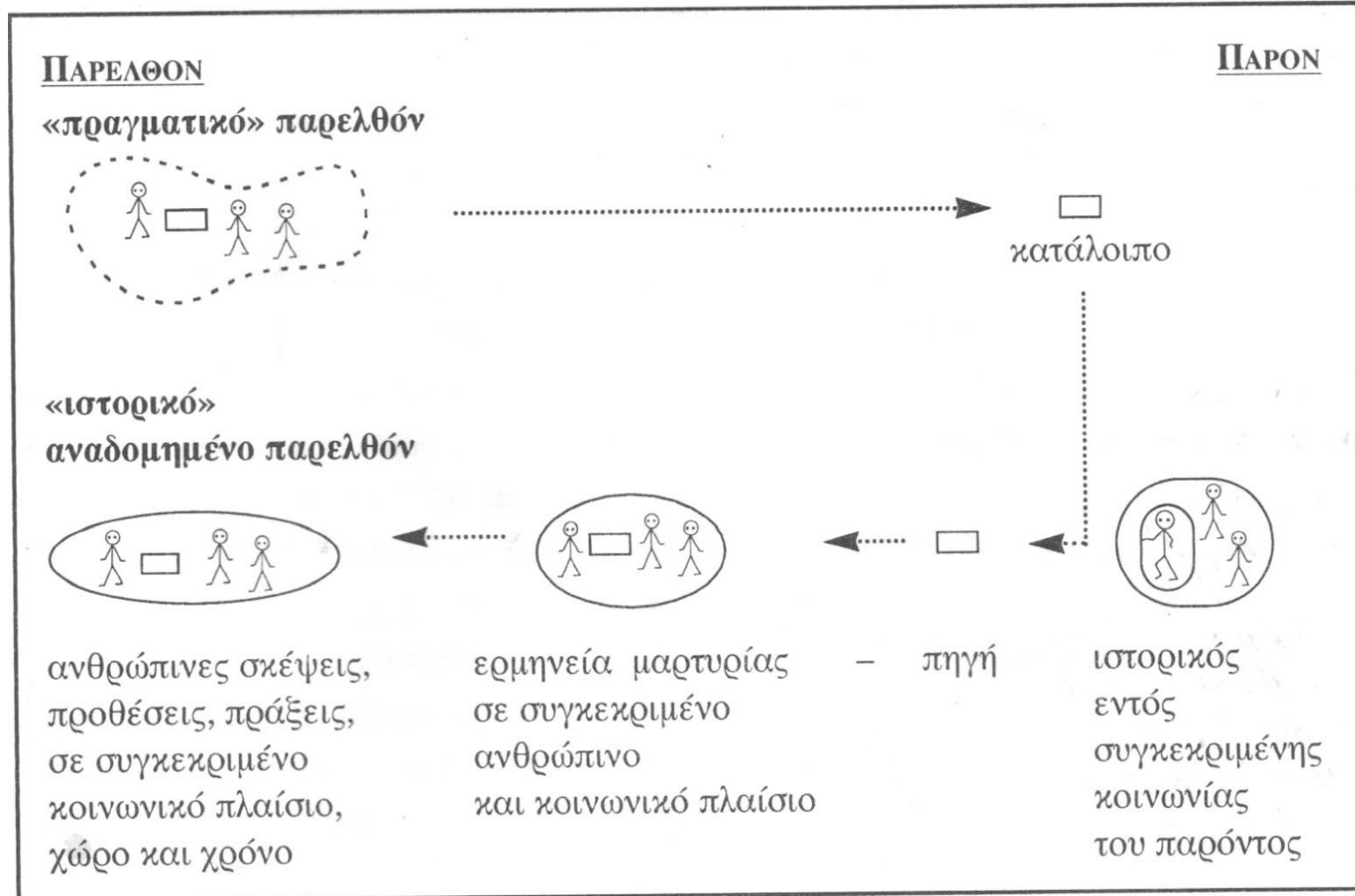
3. Ερμηνεία τω πηγών στο ανθρώπινο πλαίσιο, ερμηνεία των ανθρώπινων σκέψεων, μεταφορά των υπολανθάνουσων σκέψεων στο παρόν

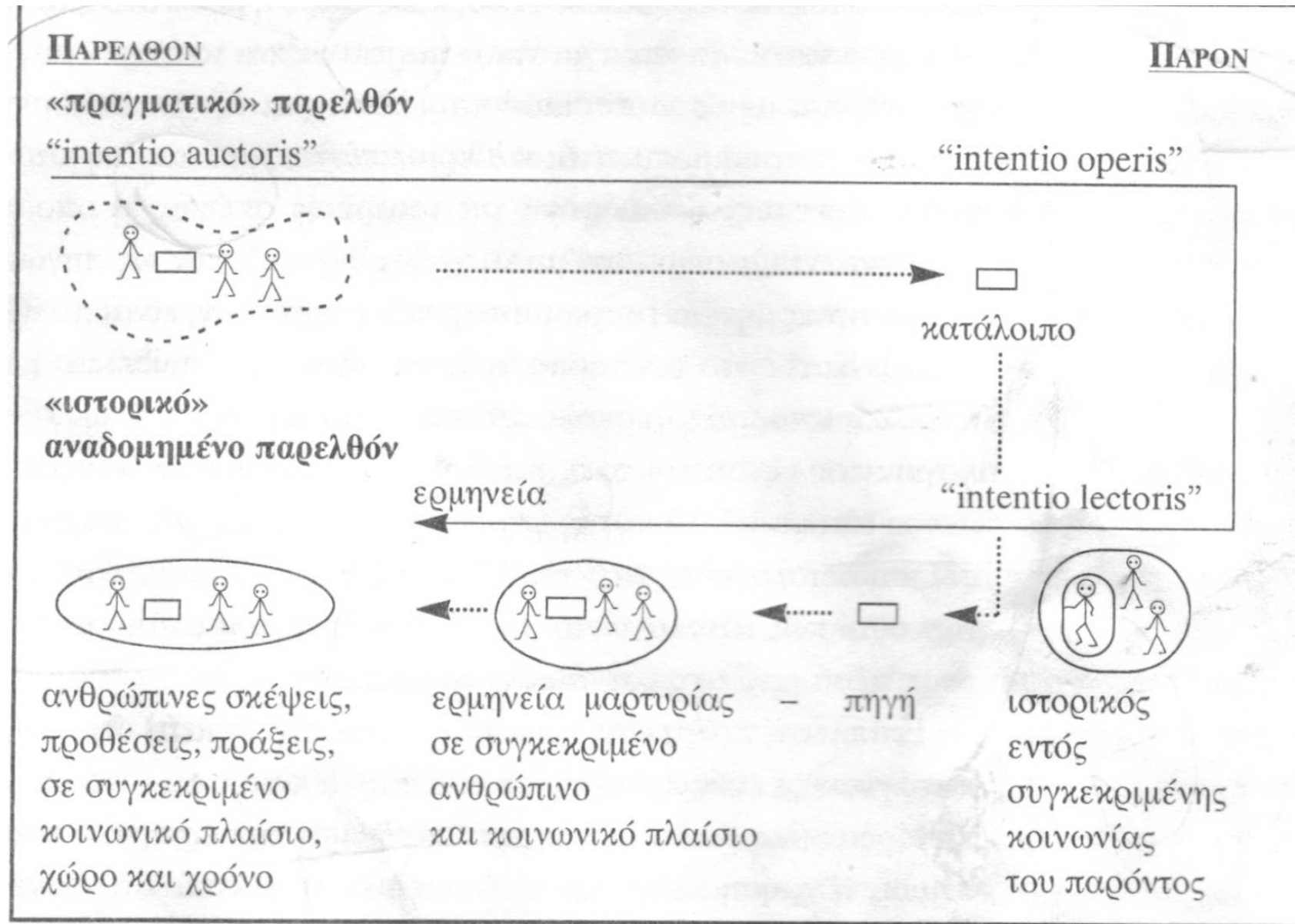
4. Ένταξη των μαρτυριών στο κοινωνικό πλαίσιο με στόχο την αναδόμηση του παρελθόντος σε σχέση με το συγκεκριμένο κοινωνικό, ιστορικό και πολιτισμικό περιβάλλον

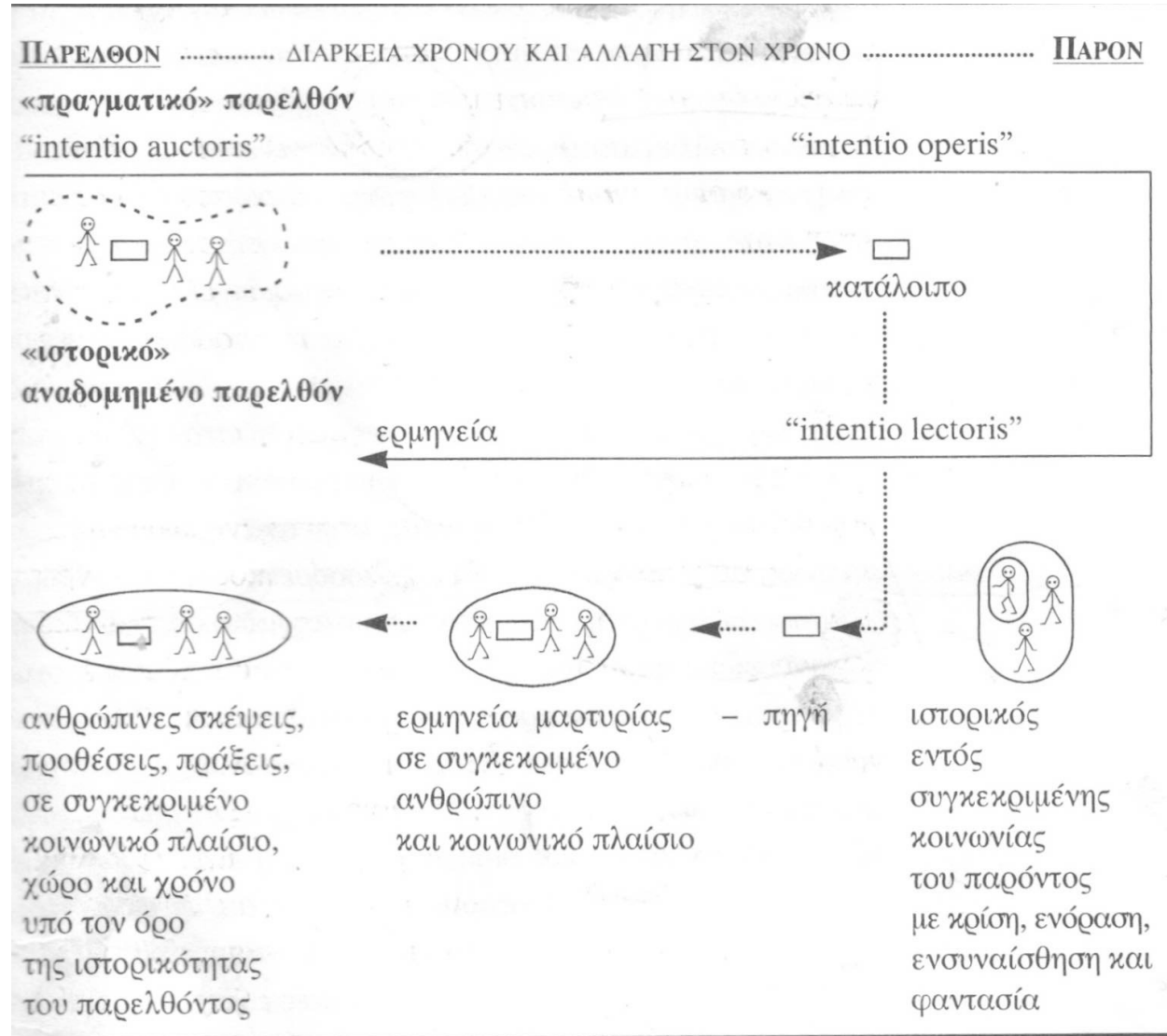
5. Ερμηνεία με βάση το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο του ιστορικού μέσα στο οποίο παράγει το έργο του

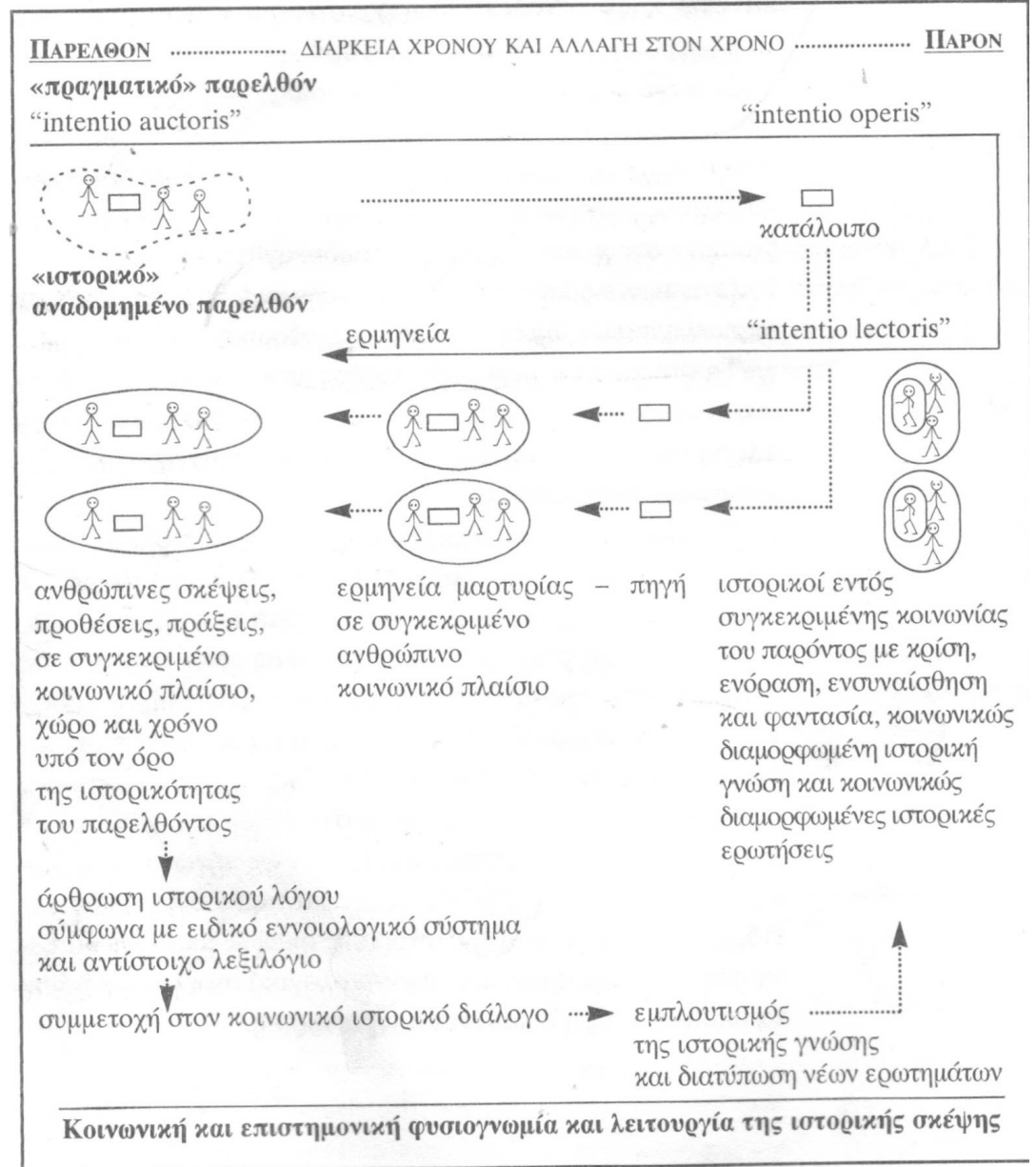
6. Η ερμηνεία μία πολυσύνθετη διανοητική ενέργεια/ τρεις διακριτοί;ι τύποι ερμηνείας κατά τον Umberto Eco: συγγραφέας δημιουργός, κείμενο, αναγνώστης

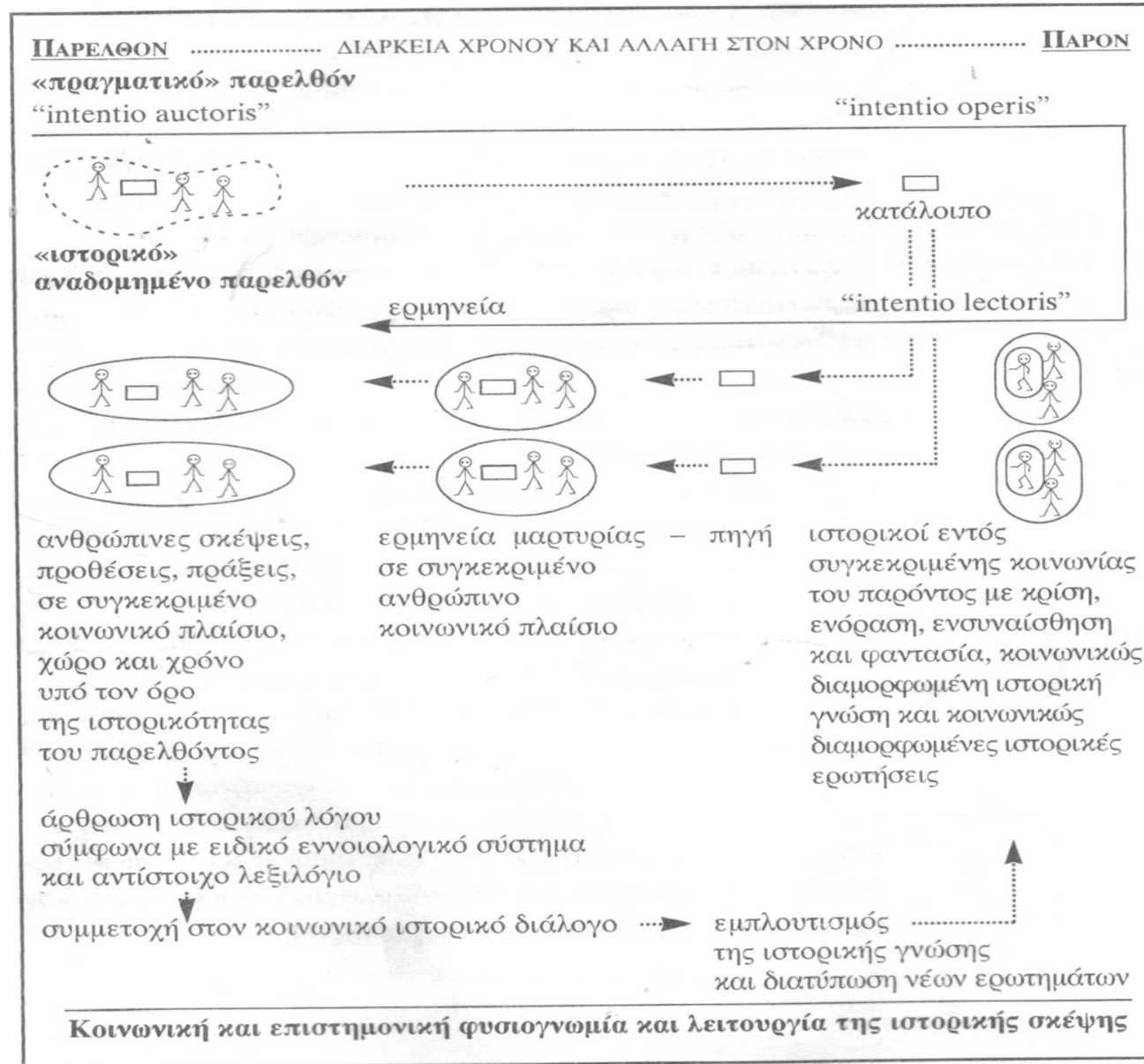
7. Οι περίοδοι που έχουν μεσολαβήσει από το ιστορικό παρελθόν έως και το παρόν δημιουργούν χρονική απόσταση αλλά και άλλες ερμηνείες άλλων ιστορικών σε διαφορετικές περιόδους

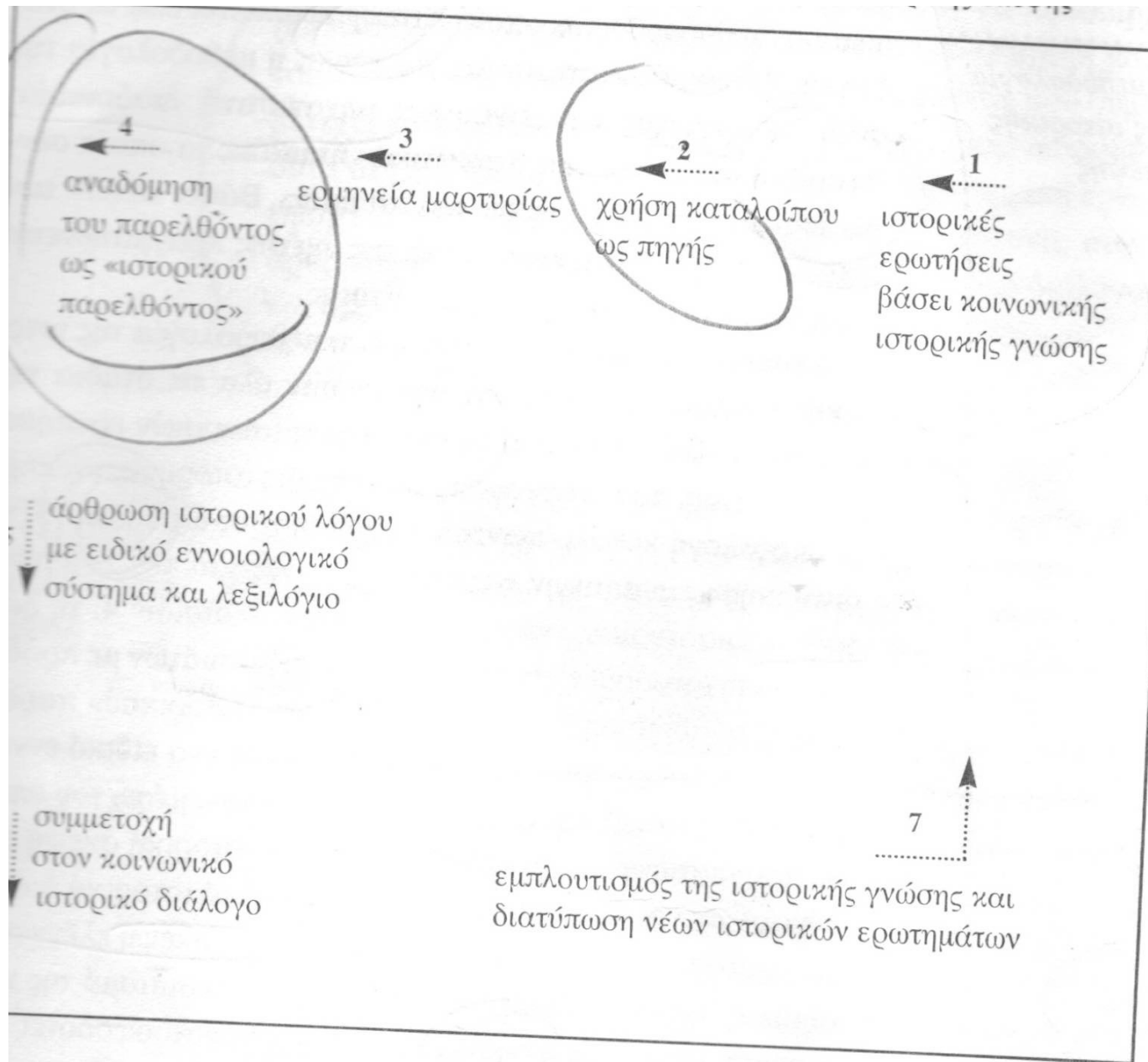
8. Οι ερωτήσεις που θα θέσει ο ιστορικός με στόχο να ερμηνεύσει τις ερμηνείες εξαρτάται τόσο από την ταυτότητα του όσο και από το πλαίσιο διαμόρφωσης της

9. Η αποδοχή της ερμηνείας διαλεκτική διαδικασία μέσα από την κοινότητα των ιστορικών

Πείτε την ιστορία διαλεκτικής του παρελθόντος με το παρόν

➤ Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Κάββουρα, Θ. (2011). *Διδακτική της Ιστορίας: επιστήμη, διδασκαλία, μάθηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Βακαλούδη, Α. Δ. (2016). *Η διδασκαλία της Ιστορίας με Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη
- Κογκούλη, Ι., Π. (2019). *Διδακτική του μαθήματος της ιστορίας στην Πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη
- Κόκκινος, Γ. (2006). *Συμβολικοί πόλεμοι για την Ιστορία και την Κουλτούρα. Το παράδειγμα της σχολικής ιστορίας στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής*. Αθήνα: Μεταίχμιο \
- Λεμονίδου, Ζ. Παπανδρέου, & Ε. Πασχαλούδη (επιμ.), *Η δημόσια ιστορία στην Ελλάδα. Χρήσεις και καταχρήσεις της ιστορίας* (σσ. 253-273). Αθήνα: Επίκεντρο
- Mattozzi, I. (2006a). *Εκπαιδύοντα Αναγνώστες Ιστορίας*. (επιμ. Θ. Κάββουρα, μτφρ. Π. Σκόνδρας). Αθήνα: Μεταίχμιο. (το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2003).
- Μονιού, Η. (2011). *Η διδακτική της ιστορίας* (μτφρ. Έ. Κάννερ, επιμ. Π. Δασκαλόπουλος). Αθήνα: Μεταίχμιο. (το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1993).
- Νάκου, Ε. (2000). *Τα παιδιά και η Ιστορία: Ιστορική σκέψη, γνώση και ερμηνεία*. Αθήνα: Μεταίχμιο.